

הַלְבוֹת בְּרָכוֹת פָּרָק ב

א. סֵדֶר בְּרַכַּת הַמְזוֹן כִּךְ הוּא רֵאשׁוֹנָה בְּרַכַּת הַזֵּן, שְׁנִיָּה בְּרַכַּת הָאָרֶץ, שְׁלִישִׁית בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם, רְבִיעִית הַטּוֹב וְהַמְטִיב: בְּרָכָה רֵאשׁוֹנָה, מִשֶּׁה רִבְנוּ תִקְנָה; וְשְׁנִיָּה, תִקֵּן יְהוֹשֻׁעַ; וְשְׁלִישִׁית, תִקֵּן דָּוִיד וְשָׁלְמָה בָנוּ; וּבְרָכָה רְבִיעִית, חַכְמֵי מִשְׁנָה תִקְנוּהָ.

ב. הַפּוֹעֲלִים שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין מְלָאכָה אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת, וְאָכְלוּ פָתָן אֵין מְבָרְכִין לְפָנֶיהָ. וּמְבָרְכִין לְאַחַר סְעוּדַתָּן שְׁתֵּי בְּרָכוֹת בְּלִבָּד, כְּדִי שֶׁלֹא יִבְטְלוּ מִמְּלָאכַת בַּעַל הַבַּיִת: בְּרָכָה רֵאשׁוֹנָה כְּתִקְנָה; שְׁנִיָּה פּוֹתַח בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ, וְכוֹלֵל בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ, וְחוֹתֵם בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ. וְאִם הָיוּ עוֹשִׂין בְּסְעוּדַתָּן בְּלִבָּד, אוֹ שֶׁהָיָה בַּעַל הַבַּיִת מִסָּב עִמָּהֶן מְבָרְכִין כְּתִקְנָן אַרְבַּע בְּרָכוֹת, כְּשֶׁאֵר כָּל אָדָם.

ג. בְּרַכַּת הָאָרֶץ צָרִיךְ לוֹמַר הוֹדִיָּה בְּתַחֲלֻתָּהּ וּבְסוּפָּהּ, וְחוֹתֵם בָּהּ עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמְזוֹן; וְכָל שֶׁלֹא אָמַר אָרֶץ חֲמֻדָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ, לֹא יֵצֵא יָדָיו חוֹבָתוֹ. וְצָרִיךְ לְהַזְכִּיר בָּהּ בְּרִית וְתוֹרָה, וּלְהַקְדִּים בְּרִית לְתוֹרָה: שֶׁהַבְּרִית הַזֹּאת שְׂאוּמְרִין בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ, הִיא בְּרִית מִילָה שֶׁנִּכְרְתוּ עָלֶיהָ שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת; וְהַתּוֹרָה כָּלָה נִכְרְתוּ עָלֶיהָ שְׁלוֹשׁ בְּרִיתוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "אֵלֶּה דְבָרֵי הַבְּרִית . . . מִלִּבָּד הַבְּרִית, אֲשֶׁר-כָּרַת אִתָּם בְּחֶרֶב" (דְּבָרִים כח, ט), וְכָתוּב "אִתָּם נִצְבִים . . . לְעִבְרָךְ, בְּבְרִית ה'" (דְּבָרִים כט, ט-יא).

ד. בְּרָכָה שְׁלִישִׁית פּוֹתַח בָּהּ רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמּוֹךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ, אוֹ נַחֲמֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בִּירוּשָׁלַיִם עִירָךְ; וְחוֹתֵם בָּהּ בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם, אוֹ מְנַחֵם עַמּוֹ בְּבִנְיַן יְרוּשָׁלַיִם וּלְפִיכָךְ נִקְרָאת בְּרָכָה זוֹ נַחֲמָה. וְכָל מִי שֶׁלֹא אָמַר מַלְכוּת בֵּית דָּוִיד בְּבִרְכָּה זוֹ, לֹא יֵצֵא יָדָיו חוֹבָתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲנִין הַבְּרָכָה, שֶׁאֵין נַחֲמָה גְמוּרָה אֲלֹא בַּחֲזֶרֶת מַלְכוּת בֵּית דָּוִיד.

ה. בְּשִׁבְתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים, מִתְּחִיל בְּנַחֲמָה וּמָסִים בְּנַחֲמָה, וְאוֹמַר קִדְּשֵׁת הַיּוֹם בְּאַמְצָע. כִּי־צַד: מִתְּחִיל נַחֲמֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּצִיּוֹן עִירָךְ, אוֹ רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמּוֹךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ; וּמָסִים מְנַחֵם עַמּוֹ בְּבִנְיַן יְרוּשָׁלַיִם, אוֹ בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם. וְאוֹמַר בְּאַמְצָע בְּשִׁבְתָּ, אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רַצָּה וְהַחֲלִיצָנוּ בְּמַצּוֹתֶיךָ וּבְמַצּוֹת יוֹם הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה, וְנִשְׁבַּת בּוֹ וְנִנּוּחַ בּוֹ כְּמַצּוֹת רְצוּנָה, וְאֵל תְּהִי צָרָה וַיְגוֹן בַּיּוֹם מְנוּחָתָנוּ. וּבַיָּמִים טוֹבִים אוֹמַר, יַעֲלֶה וַיְבוֹא . . .; וְכֵן בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים, וּבְחָלוֹ שְׁלֹמוֹעַד, מוֹסִיף בְּאַמְצָע בְּרָכָה שְׁלִישִׁית, יַעֲלֶה וַיְבוֹא.

ו. בַּחֲנֻכָּה וּפְּזוּרִים, מוֹסִיף בְּאַמְצָע בְּרַכַּת הָאָרֶץ, עַל הַנְּסִים . . . כְּדֶרֶךְ שְׁמוּסִיף בְּתַפְלָה. וַיּוֹם טוֹב אוֹ רֵאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לַהֲיוֹת בְּשִׁבְתָּ, מְזַכִּיר רַצָּה וְהַחֲלִיצָנוּ תַחֲלָה, וְאַחֵר כִּךְ יַעֲלֶה וַיְבוֹא; וְכֵן רֵאשׁ חֹדֶשׁ טִבַּת שֶׁחָל לַהֲיוֹת בְּשִׁבְתָּ, מְזַכִּיר עַל הַנְּסִים בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ, וְרַצָּה וְהַחֲלִיצָנוּ וַיַּעֲלֶה וַיְבוֹא בְּנַחֲמָה.

ז. בְּרָכָה רְבִיעִית, צָרִיךְ לְהַזְכִּיר בָּהּ שְׁלוֹשׁ מַלְכוּתוֹת. וְכִשְׁמִבְרָךְ הָאוֹרֵחַ אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת, מוֹסִיף בָּהּ בְּרָכָה לְבַעַל הַבַּיִת. כִּי־צַד מְבָרְכוֹ אוֹמַר יְהִי רְצוֹן שֶׁלֹא תִבוֹשׁ בַּעַל הַבַּיִת בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא תִכָּלֵם לְעוֹלָם הַבָּא; וַיֵּשׁ לוֹ רִשּׁוֹת לְהוֹסִיף בְּבִרְכַּת בַּעַל הַבַּיִת, וּלְהָאָרֶץ בָּהּ.

ח. וכשִׁמְבָרְכִין בְּבֵית הָאָבֶל, אוֹמֵר בְּבִרְכָּה רְבִיעִית, הַמֶּלֶךְ הַחַי הַטּוֹב וְהַמְּטִיב אֶל אֲמַת דִּין אֲמַת שׁוֹפֵט בְּצֶדֶק שְׁלִיט בְּעוֹלָמוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ כְּרִצּוֹנוֹ, שְׁאַנְחֵנו עִמּוֹ וְעַבְדּוֹ וּבְכָל אֲנוּ חַיִּבִּין לְהוֹדוֹת לוֹ וּלְבָרְכוֹ; וּמִבְקֵשׁ רַחֲמִים עַל הָאָבֶל לְנַחֲמוֹ, כְּפִי מַה שְׁיִרְצֶה; וְגוֹמֵר הֶרְחָמֵן . . .

ט. בְּבֵית חֲתָנִים, מְבָרְכִין בְּרֶכֶת חֲתָנִים אַחֵר אַרְבַּע בְּרָכוֹת אֱלֹהִים, בְּכָל סְעוּדָה וְסְעוּדָה שְׂאוּכְלִין שָׁם; וְאֵין מְבָרְכִין בְּרָכָה זֹאת לֹא עַבְדִּים, וְלֹא קִטְנִים. וְעַד כִּמָּה מְבָרְכִין אוֹתָהּ אִם הִיא אֶלְמוֹן שְׁנֵשָׂא אֶלְמָנָה, מְבָרְכִין אוֹתָהּ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן בְּלֶבֶד; וְאִם הִיא בַּחֲזוֹר שְׁנֵשָׂא אֶלְמָנָה אוֹ אֶלְמוֹן שְׁנֵשָׂא בְּתוּלָה, מְבָרְכִין אוֹתָהּ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתָּה.

י. בְּרָכָה זֹאת שְׂמוֹסִיפִין בְּבֵית חֲתָנִים, הִיא בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה מִשִּׁבְעַת בְּרָכוֹת שְׁלֵשׁוֹאִין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁהְיוּ הָאוּכְלִים הֵן שְׁעִמְדוֹ בְּבִרְכַת נִשְׁוֹאִין, וְשָׁמְעוּ הַבְּרָכוֹת; אָבֵל אִם הָיוּ הָאוּכְלִין אַחֲרֵים שְׁלֹא שָׁמְעוּ בְּרֶכֶת נִשְׁוֹאִין בְּשַׁעַת נִשְׁוֹאִין, מְבָרְכִין בְּשִׁבְלָן אַחֵר בְּרֶכֶת מְזוֹן שִׁבְעַת בְּרָכוֹת, כְּדֶרֶךְ שְׂמִיבְרָכִין בְּשַׁעַת נִשְׁוֹאִין וְהוּא שִׁיְהִיו עֲשָׂרָה, וְחֲתָנִים מִן הַמִּנְיָן.

יא. שָׁכַח וְלֹא הִזְכִּיר בַּשַּׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב קִדְּשַׁת הַיּוֹם אִם נִזְכָּר קֹדֶם שִׁיתְחִיל בְּבִרְכָּה רְבִיעִית בַּשַּׁבָּת אוֹמֵר בְּרוּךְ אֲשֶׁר נָתַן שַׁבָּת מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְאוֹת וּלְבְרִית קִדְּשׁ, בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת; וּבְיוֹם טוֹב אוֹמֵר בְּרוּךְ אֲשֶׁר נָתַן יָמִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה, בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְמִינִים. וּמִתְחִיל בְּבִרְכָּה רְבִיעִית, וְגוֹמֵר. וְאִם נִזְכָּר אַחֵר שֶׁהִתְחִיל בְּבִרְכָּה רְבִיעִית פּוֹסֵק וְחוֹזֵר לְרֵאשׁ, שֶׁהוּא בְּרֶכֶת הַזֵּן.

יב. בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים, שָׁכַח וְלֹא אָמַר יַעֲלֶה וַיְבֹאֵא אִם נִזְכָּר קֹדֶם שִׁיתְחִיל בְּבִרְכָּה רְבִיעִית אוֹמֵר בְּרוּךְ שְׁנָתָן רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן, וְאֵינוּ חוֹתֵם בָּהּ; וּמִתְחִיל בְּבִרְכָּה רְבִיעִית, וְגוֹמֵר. וְאִם נִזְכָּר אַחֵר שֶׁהִתְחִיל בְּבִרְכָּה רְבִיעִית גּוֹמֵר אוֹתָהּ, וְאֵינוּ חוֹזֵר; וְכֵן בַּחֲלוֹ שְׁלֹמוֹעַד. וּבַחֲנֻפֶּה וּבַפּוּרִים, אִם שָׁכַח וְלֹא הִזְכִּיר הָעֲנִיָּן בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן אֵינוּ חוֹזֵר.

יג. מִי שְׁאָכַל וְשָׁכַח וְלֹא בִרַךְ אִם נִזְכָּר קֹדֶם שִׁיתְאָכַל הַמְּזוֹן בְּמַעְיוֹ, חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ; וְכֵן אִם נִעְלָם מִמֶּנּוּ, וְלֹא יָדַע אִם בִּרַךְ אוֹ לֹא בִרַךְ, חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ וְהוּא, שְׁלֹא נִתְאָכַל הַמְּזוֹן בְּמַעְיוֹ.